

Vicenç Villatoro

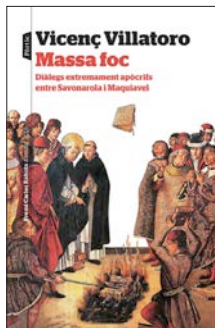
«El judici de la història té més a veure amb el present que jutja que amb el passat jutjat»

Vicenç Villatoro va guanyar el premi Carles Rahola d'assaig amb 'Massa foc' (Ed. Pòrtic), un llibre inclassificable en el qual inventa, i contextualitza, deliciosos diàlegs entre Maquiavel —autor d'«El príncep»— i Savonarola —integrant que intenta governar una República de Déu—.

Com se li acut aquesta barreja d'assaig biogràfic amb un pessic de diàleg inventat — tot i que lògic i respectuós amb els personatges històrics— i un pensament d'història de l'art?

—Crec en els gèneres i penso que la novel·la té un futur extraordinari, però em passa cada vegada més, com a escriptor i com a lector, que els territoris fronterers entre ficció i no ficció, entre assaig i narrativa, entre periodisme i assaig, són terrenys que em són útils per a allò que vull dir. No és perquè vulgui explorar aquests terrenys fronterers, és que són l'eina que més bé em va. I entre les eines que faig servir per aquest llibre, moltes pertanyen a la narrativa; unes altres a l'assaig, però per a mi moltes pertanyen al periodisme. L'explicació del temps dels Mèdici i Savonarola és reportatjada. I hi ha una tradició en el periodisme —també en la filosofia, però aquesta és més noble i ja no hi aspiro— de construir articles d'opinió a través de diàlegs. En la premsa anglesonaxona aquests articles funcionen molt bé.

—Salvant les distàncies, que són moltes pel que fa a estil i gènere, utilitza vostè un recurs que Ryszard Kapuscinski feia servir en algun dels seus llibres, com *El Xa*. Ell explicava que tenia al terra de l'habitació tot de fotos de la revolució is-

Massa foc
VICENÇ VILLATORO

Editorial Pòrtic
Barcelona, 2018
288 pàgines

làmica i després anava alternant la descripció de les fotografies amb textos que completaven el collage. A *Massa foc*, fa servir els quadres de l'època amb un efecte semblant.

—Sí, i en altres obres meves, que també estan en aquesta intersecció entre gèneres, hi ha també la descripció de fotos al costat de la mateixa foto.

—En el llibre *Un home que se'n va...*

—I en *El retorn dels Bassat...* Són tècniques que procedeixen del periodisme, que a mi em serveixen.

—D'història de l'art també n'hi ha. Hi introdueix molts quadres i moltes històries d'artistes.

—Sí, perquè aquella època en concret és especialment recordada

per la seva esplendor artística. I, a més a més, l'esplendor està lligada amb els debats ideològics i polítics dels quals vaig parlar.

—La tesi del llibre és contraposar els pensaments de Maquiavel i Savonarola que aquest últim expressa en el seu primer diàleg, «Prefereixo una Florència pobra i feble però virtuosa i neta, que no pas una Florència forta i rica, però corrupta»?

—Aquest és un dels fils. Hi ha fils sobre la justícia, sobre la religió; hi ha fils sobre la llei...

→

→ —És com aquella frase d'Orson Welles a *El tercer home*: "A Itàlia, quan manaven els Borja va haver-hi terror, guerres i assassinats però hi van sorgir Miquel Àngel, Leonardo da Vinci i el Renaixement. A Suïssa, per contra, van tenir 500 anys d'amor, democràcia i pau i, quin va ser els resultat? El rellotge de cucut!".

—La pregunta que li faria el Maquiavel del llibre a Welles és: "És veritat, però és imprescindible que hi hagi corrupció perquè hi hagi Miquel Àngel?". Savonarola diria "prefereixo no tenir Miquel Àngel i no tenir corrupció". El llibre no és la contraposició de dos personatges històrics, que tindrien molts més matisos. Maquiavel considerava Savonarola més polític —i per tant més hàbil i més estratègic— del que és pintat en els diàlegs. El llibre és la contraposició de dos arquetips. L'un seria el puritanisme del qui creu tenir tota la veritat i l'altre el puritanisme de qui creu que la veritat pertany a un altre gènere i que la política és el terreny de la negociació.

—El Maquiavel que ho relativitza tot.

—Si tu negocies, has de relativitzar.

Comprar i vendre sempre té alguna cosa de relatiu. Què val una cosa? Serà un preu intermedi del que vol aquell que ven i el que vol el que compra. En la negociació és difícil que hi hagi sobre la taula un valor absolut. Si tens la veritat, per què has de negociar amb qui té la veritat. Jo crec que existeixen la veritat i la mentida però pertanyen a un altre territori. Les lleis de les relacions humanes i polítiques no són l'encarnació del bé i del mal sinó del pacte. Però aquest relativisme no és sinònim de cinisme —que de vegades s'utilitza en aquest sentit—. Jo crec que el negociador, que l'arquetip Maquiavel del llibre, té conviccions, grans conviccions —i les escriu quan parla de la República romana, de Tít Livi, etc.—, té un món al cap. Però també té ulls a la cara i veu —i ha viscut— com va el món: ha viscut en Valentino Borja i en Ferran d'Aragó per allà i sap quines són les regles del joc. A més, a *El príncep* intenta explicar-les.

—En algun dels diàlegs, desmaquiavel·litza vostè Maquiavel i la seva presumpta màxima cínica que "el fi justifica els mitjans", que en realitat era una nota de Napoleó en el seu volum d'*El príncep*.

—La idea de Maquiavel com un cínic absolut, per al qual no hi ha principis sinó interessos, és una idea que no es correspon amb el conjunt de la seva obra. Com a molt, podria descriure algunes pàgines d'*El príncep*, però el conjunt de Maquiavel és més complex i distingeix entre el món del desitjable i el món del real —i, per tant, també el món del possible segons la conjuntura. A mi m'interessa més aquest personatge que és capaç de tenir conviccions, un model al cap i unes estimacions i projectes, però que al mateix temps entén que la política és un joc de forces i, per tant, és un joc de síntesis. Em sembla més interessant, sobretot perquè el contraposo a un Savonarola presentat com qui es creu posseïdor d'una veritat absoluta que no admet dissidència.

—Insinua al pròleg que veu molts exemples dels personatges de Maquiavel i Savonarola en l'actualitat però no descobreix els paral·lelismes.

—No, perquè he volgut evitar escriure una novel·la sobre el present ambientat en el passat, és a dir, un llibre en clau on poguessis dir "aquest és aquest", etc. No era el meu projecte. Maquiavel i Savonarola discuteixen de coses presents, i fins i tot de vegades en termes presents, però no representen els debats polítics presents.

—Però ha volgut fer-ho més atemporal: es llegirà igual avui que d'aquí a 15 o 20 anys.

—Segur que d'aquí a 20 anys, parlin del que parlin, es podrà llegir. Com parla de fa 20 anys. Fa 14 anys que arrossego aquesta idea d'aquí cap allà. Jo això m'ho emporto sota el braç, literalment, quan vaig a Cuba una setmana després de la mort de Fidel. I veig els discursos sobre la revolució de Fidel. Alguns dels paràgrafs d'això es podrien aplicar a aquella revolució, com es podrien aplicar a

la Revolució russa o a la Revolució francesa. Jo no dic que hi hagi constants històriques —que pots ser també— sinó que hi ha debats que travessen la història.

—Un fragment de diàleg entre Savonarola i Maquiavel ens recorda la història recent. "Llançaré els Mèdici a les escombraries de la història...", diu el seu Savonarola. I Maquiavel respon: "Voleu dir que la història té escombraries?" (pàg. 82). Compara Savonarola amb la CUP?

—Sí, aquesta és una frase amb *copyright*. Com també "la història m'absoldrà", de Fidel, que també surt en un altre diàleg. N'hi ha d'altres que surten de rodes de premsa de la Soraya Sáenz de

Santamaría o de les declaracions de l'1 d'octubre. No és que la CUP sigui Savonarola o Savonarola sigui la CUP, però és una frase que té gust de Savonarola.

—**Per què?**

—Perquè Savonarola creu que la història té una direcció: que una cosa va darrere l'altra i després de cada cosa es puja un graó. I crec que el llibre defensa que la història no té una determinada direcció, o no la té constantment, sinó que té pujades i baixades. Després de l'efervescència dels Mèdici ve la del Savonarola, però després ve la República contra els Mèdici però també contra Savonarola i després venen els Mèdici contra la República i contra Savonarola. Podia fer

servir la frase de la CUP o podia haver fet servir la del General Prim quan, després de portar Amadeu de Savoia com a regent, diu “Nunca, nunca, nunca más volverán a reinar los Borbones en España”. Però la de Prim era massa concreta. Aquestes profecies sobre el futur són arriscades com a mínim. Però és que, a més, el judici de la història és variable. El judici de la història sobre Cristòfor Colom fa seixanta anys era magnífic; en aquests moments volen treure la seva estàtua de molts llocs dels EUA i potser d'aquí a 25 anys la tornaran a posar. El judici de la història té més a veure amb el present que jutja que no amb el passat —tot i que també depèn de cada cas.

—**Aboca tots els coneixements sobre Savonarola i Maquiavel en el llibre, inclosos, fins i tot, els retrats i quadres que en parlen.**

—És un llibre que he anat preparant durant 14 anys i això possibilita un bon procés de documentació. Tot i que la seva intenció no és ni l'objectivitat històrica ni la versemblança. La seva finalitat és que no hi hagi coses que grinyolin o desacreditin el text. Tot són coses documentables. Si hi ha una descripció de la foguera de les vanitats, no és la que jo m'imagino des del meu despatx sinó la que fa un contemporani. En general, tot el material té procedència que aspira a tenir un dring de veritat.